

Kanıt Temelli Tarih Öğretimi

Editörler:

Yıldız DEVECİ BOZKUŞ

Tolgahan AYANTAŞ

Editörler: Prof. Dr. Yıldız DEVECİ BOZKUŞ - Arş. Gör. Tolgahan AYANTAŞ

KANIT TEMELLİ TARİH ÖĞRETİMİ

ISBN 978-625-6890-07-7

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevdir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Mayıs 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Pek çok öğrenci için tarih, genellikle bir ders kitabı haline getirilmiş bir dizi olgu, tarih ve olayı içeren, sıkıcı ve kuramsal bir alan olarak görülür. Ancak, kanıtların kullanılması bu görüşü değiştirebilir. Öğrenciler kanıtları kullandıkça, ders kitaplarını yalnızca bir tarihsel yorum olarak ve yazarını gerçeğin bir tedarikçisi olarak değil, kanıtların bir yorumcusu olarak görmeye başlar. Öğrenme-öğretme süreçlerinde kanıta dayalı olarak öğrencilerin aktif katılımıyla kalıcı yaşantılar elde etmesi olarak nitelendirilen kanıta dayalı öğretim anlayışı tarih derslerinde yaygın biçimde işe koşulmaktadır. Bu yaklaşımın etkin olarak kullanılması için öğretmenin bunu anlaması, öğrenci başarısını desteklemeye yönlendirmesi gerekir. Ancak, öğretmenler, hangi içeriği öğretmeleri gerektiğini bilse de çoğu, kanıta dayalı uygulamaları kullanarak içeriğin nasıl öğretileceğine dair yeterli bilgi ve beceriyle donatılmamıştır. Kanıta dayalı anlayışta öğretmenler programı tasarlamak veya öğretim tekniklerinin değiştirilmesine rehberlik etmek için nesnel kanıtları derler, analiz eder ve kullanır. Tarihsel perspektifi kavrama, geçmişte yer alan ve incelenen olay, dönem, birey veya konunun zamanında yaşayan insanların bakış açılarının araştırılmasına odaklanan bu yaklaşımda tarihsel olayları bağlamı içinde ele almayı sağlayarak tarihsel yanlışların önlenmesine yardımcı olabilir. Tarihsel perspektif kazanmanın temelinde tarihsel bağlamın ve birincil kaynakların kullanılması yatmaktadır. Geçmişte yaşanan olaylara katılmış ya da tanık olmuş kişilerin oluşturduğu günlükler, mektuplar, çizimler, anılar gibi belgeler bize en iyi yazılmış makalenin ya da kitabın aktaramayacağı şeyler anlatır. Kanıtlar, öğrencileri önemli tarihsel kavramlarla tanıştırır, öğrencilerin yazılı tarihin yazarların geçmiş olaylara ilişkin yorumunu yansıttığının farkına varmalarını sağlar ve analitik beceriler kullanarak geçmişte yaşamış insanların yaşamlarına dokunma fırsatı verir.

Kanıt temelli tarih öğretiminin temelleri ve uygulamaları, tarih öğretiminde alternatif yaklaşımlar, proje tabanlı tarih öğretimi, öğrenci merkezli tarih öğretimine yönelik kuramsal ve uygulamalı çalışmalar bu eserin özünü oluşturmaktadır. Eserde öğretmenlerin kanıt temelli uygulamaları derslere adapte edebilmeleri ve kolayca işe koşabilmeleri için, ders akışı ve işlem basamaklarını da içeren öğretim materyalleri de kuram ile uygulamayı birleştirmeyi kolaylaştırmaktadır. Katılımcı, aktif ve objektif tarih öğretimine yardımcı olmayı hedefleyen bu eser alanda uzun yıllar çalışma yapan bilim insanları tarafından başta tarihçiler, tarih öğretmenleri ve öğretmen adayları olmak üzere her düzeyde tarih gönüllüsüne yol gösterici bir özellik taşımaktadır. Eser yazarların yıllar boyu deneyimlerine dayalı olarak geliştirdikleri kuram ve uygulamalara dayanmaktadır, bununla birlikte bilimsel her tür eleştiriye de açıktır.

Eserin ortaya çıkmasında emeği geçen Arş. Gör. Tolgahan Ayantaş ve basımında her zaman destek olan PEGEMA yayınevi sahibi Servet Sarıkaya nezdinde bütün yayınevi çalışanlarına şükranlarımızı sunuyoruz.

Yıldız DEVECİ BOZKUŞ

Tolgahan AYANTAŞ

Ankara, Mayıs, 2023

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Yıldız DEVECİ BOZKUŞ - Arş. Gör. Tolgahan AYANTAŞ

1. Bölüm: Aktarmacı Tarih Öğretimi Anlayışından Kanıt Temelli Öğretime

Prof. Dr. İsmail GÜVEN, Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6873-9544

2. Bölüm: Tarihsel Kanıtlarla Tarih Öğretimi

Prof. Dr. Yıldız DEVECİ BOZKUŞ, Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4634-463X

3. Bölüm: Tarih Öğretiminde Birinci Elden Kaynakların Kullanımı

Dr. Seval HALLAÇ, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4371-4049

4. Bölüm: Tarih Öğretiminde Alternatif Yaklaşımlar

Prof. Dr. Yıldız DEVECİ BOZKUŞ, Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4634-463X

5. Bölüm: Proje Tabanlı Tarih Öğretimi

Prof. Dr. İsmail GÜVEN, Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6873-9544

6. Bölüm: Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Düşünmenin Bir Tartışması

Arş. Gör. Tolgahan AYANTAŞ, Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4348-0975

7. Bölüm: Öğrenci Merkezli Tarih Öğretiminde Bazı Strateji, Yöntem ve Teknikler

Arş. Gör. Tolgahan AYANTAŞ, Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4348-0975

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

AKTARMACI TARİH ÖĞRETİMİ ANLAYIŞINDAN KANIT TEMELLİ ÖĞRETİME

Neden Tarih Öğretimi?.....	3
Tarih Öğretiminde Dönüm Noktası: Kanıtların Kullanılması.....	5
Neler Kanıt Olabilir?.....	7
Kanıt Temelli Tarih ve Öğretmen'in Rolü.....	10
Kanıt Temelli Tarih Öğretimi ve Öğretim Programı.....	14
Tarihsel Kanıtlar Derse Nasıl Adapte Edilebilir?.....	17
Birincil Kaynakları Kullanmanın Önemi.....	17
Kanıt Temelli Öğretime Yönelik Yetkinlikler ve Uygulama.....	19
Kanıt Dayalı Öğretim Stratejilerinin İşlem Basamakları.....	21

2. BÖLÜM

TARİHSEL KANITLARLA TARİH ÖĞRETİMİ

Giriş.....	25
Tarih Öğretiminin Amaçları Nelerdir?.....	26
Kanıta Dayalı Tarih Öğretimi Nedir?.....	29
Osmanlı Devleti'nde Tarih Öğretimi.....	32
Türkiye Tarih Öğretiminde Kanıt Kullanımı.....	33
Dünyada Tarih Öğretiminde Kanıt Kullanımı.....	37

3. BÖLÜM

TARİH ÖĞRETİMİNDE BİRİNCİ ELDEN KAYNAKLARIN KULLANIMI

Tarihsel Kanıt Nedir?.....	44
Tarihsel Kanıt Kullanmanın Gereklileri.....	47
Tarihsel Kanıt Kullanmanın Faydaları.....	48
Birincil Kaynak Belge Kullanımı.....	48

Sınıf Uygulamaları İçin Ampirik Destekler Sunulması.....	49
Arka Plan Bilgisinin Sağlanması	50
Bireysel Birincil Kaynak Belge Analizi	51
Çoklu Birincil Kaynak Analizi.....	51
Tarihsel Kanıtlarla Öğretimin Sınırlılıkları.....	55
Kanıtlarla Tarih Öğretiminin Planlanması	57
Sanata İlişkin Birincil Kanıtların Kullanımı	61
Tarihsel Anlayışın Gelişimi	62

4. BÖLÜM

TARİH ÖĞRETİMİNDE ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR

Yerel ve Sözlü Tarih Çalışmaları.....	68
Tarih Öğretiminde Teknoloji ve Sosyal Ağlar	71
Tarih Öğretiminde E-İçerikler ve Bilgisayar Oyunları.....	74
Proje Tabanlı Öğretimden Yararlanma.....	78
Okul Dışı Ortamlarda Tarih Öğretimi	80
Sonuç.....	82

5. BÖLÜM

PROJE TABANLI TARİH ÖĞRETİMİ

Tarihin Doğası	85
Tarih Dersinde Çocuklar Projelerden Neler Kazanabilir?	86
Tarih Dersinde Proje Yaşantıları Nasıl Düzenlenmelidir?	87
Proje Tabanlı Öğretimin Tarih Dersinde Uygulanabilirliği Nasıldır?	87
Proje Tabanlı Tarih Öğretiminin Ana Hatları Nelerdir?	88
Proje Günlüğü Nasıl Kullanılır?	89
Öğretmenin Proje Tabanlı Öğretimdeki Yeri Ne Olabilir?	90
Proje Tabanlı Öğretimde En Önemli Sorunlardan Birisi: Araştırma Sorusu.....	92
Öğrencilere Araştırma İçin Rehberlik Etme Gerekliği	92
Proje Tabanlı Tarih Öğretiminde Belge Kullanımı	93
Projelerde Harita, Grafik vb. Kullanımı	93
Projelere Karikatürlerin Adaptasyonu.....	94
Posterler ve Afişler	95

6. BÖLÜM

TARİH ÖĞRETİMİNDE ÖĞRENCİ MERKEZLİ DÜŞÜNMENİN BİR TARTIŞMASI

Öğrenci Merkezli Tarih Öğretimi	99
Bilginin Değeri Açısından Tarih Öğretimi	103
Öğrencilerin Özellikleri Açısından Tarih Öğretimi.....	103
Toplumun İhtiyaçları Açısından Tarih Öğretimi	104
Tarih Öğretimine Yönelik Eleştiriler Açısından Tarih Öğretimi	104
Öğretmen Yetiştirme Süreci Açısından Tarih Öğretimi ve Ders İmecesi	107

7. BÖLÜM

ÖĞRENCİ MERKEZLİ TARİH ÖĞRETİMİNDE BAZI STRATEJİ, YÖNTEM VE TEKNİKLER

Öğrenme Merkezleri (İstasyonlar) Oluşturma.....	116
Simüle Edilmiş Arkeolojik Kazı Düzenleme	118
Tarihsel Karakterleri Canlandırma, Yaratıcı Drama ve Dramatizasyon	121
Dijital ya da Basılı Sınıf Gazetesi Oluşturma.....	123
Sözlü Tarih Yapma.....	125
Mektup Arkadaşları Edinme (Sosyal Medya Kulüpleri Oluşturma)	126
Özel ve Genel (Kamuya Açık) Kayıtları İnceleme.....	128
Bir Grup Etkinliği: Okuyucu Tiyatrosu.....	130
Video, Dijital Öyküleme ve Belgesel Oluşturarak Yerel Tarih Yapma	132
Zaman Çizelgesi Oluşturma.....	134
Üstbilişsel Okuma Stratejilerini Kullanma.....	135
İskele (Scaffolding) Tekniğine Başvurma	137
Müze-Tarihsel Alan İncelemeleri ve Sanal Gerçeklik Deneyimleri.....	139
Öğrencilerle Proje Yapma.....	141
Büyük Grup Tartışmaları, Vızıltı Grupları ve Sokrat Semineri.....	142

EKLER: ÖRNEK UYGULAMALAR VE DERS PLANLARI	145
Tarihsel Kanıt Temelli Ders Tasarımları.....	145
Farklı Yaklaşımlarla Ders Tasarımları	165
YARARLANILAN KAYNAKLAR	185
Editörler Hakkında	197
Yazarlar Hakkında	199

1. BÖLÜM

AKTARMACI TARİH ÖĞRETİMİ ANLAYIŞINDAN KANIT TEMELLİ ÖĞRETİME

Prof. Dr. İsmail GÜVEN, Ankara Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6873-9544

Tarih öğretmek, en zor mesleklerden biri olabilir. Tarih, zaman içindeki değişimi dönüşümü ele alan bir alan olarak, zamanın sonsuza dek kaybolan anlarını veya dönemlerini araştıran, hiç tanışmadıkları insanları anlatan ve kimsenin incelemeye değer bulmadığı kaynaklardan bilgi toplayan ve bunu yeni nesillere aktaran bir alandır. Uzun yıllar çalışmayı ve araştırmayı gerektiren bu süreçte, profesyonel bir tarihçi geçmişini belki birçok kişiye mantıklı gelecek şekilde yeniden inşa eder, ancak yorum her zaman kendi aklının ürünüdür. Tarih, geçmişte meydana gelen tüm olayların bir koleksiyonudur. Bununla birlikte, tarih çalışması, zaman içindeki değişimin incelenmesidir. Tarihçiler bu değişimin biraz anlaşılmasını sağlamaya çalışırlar. Tarihçilerin bunu yapma süreci toplu olarak tarihsel metodoloji olarak bilinir. Tarihçiler, geçmiş olayların kanıtlarını toplamak, kanıtları değerlendirmek ve tarihte meydana gelen olaylar hakkında kanıtların ortaya koyduğu şeyleri yorumlamak için tarihsel yöntemi kullanırlar. Tarihin incelenmesi bir bilim değildir. Bununla birlikte, tarihsel yöntemin birçok yönü, yaklaşımlarında bilimseldir ve analiz, eleştirel değerlendirme ve düşünme gerektirir. Bununla birlikte, nihai olarak, geçmişini yorumlamak, sonuçları çıkararak bireyin önyargısına tabidir. Bu, farklı anlatımlar aynı kanıtlara dayansa bile, tarihte meydana gelen olayların farklı yorumlanma olasılığıyla sonuçlanır (Güven vd., 2014).

Profesyonel tarihçiler, alanlarını birçok nedenden dolayı severler. Tarih, insan gelişimine kişisel bir bakış açısı oluşturmada perspektif ve rehberlik sunar. Sorunlara çok yönlü bakmanın gerekliliğini öğretir. Olayların karmaşıklığını ve karşılıklı ilişkisini araştırır ve insan yaşamında kalıp ve anlam arayışını mümkün kılar. Tarihçiler tartışmayı severler; olayların örüntüsüne ve önemine ilişkin yorumlamayı önemli bulurlar. Mevcut veriler ve teori arasındaki uyum açısından en doğru ve en tatmin edici olduğunu göstermenin zorluğu tarihçileri aynı zamanda

mesleğin dedektiflik işini eski arşivleri araştırarak, yeni bilgi kaynaklarını ortaya çıkarıp kullanarak veya uzun süredir göz ardı edilen kaynakları yeniden yorumlaya sevk eder. Son yıllarda tarihçiler örneğin sözlü tarihe, eski kilise kayıtlarına, fotoğraf dosyalarına, mağara resimlerine, bireysel nüfus sayımı kayıtlarına ve mitolojinin yeniden yorumlanmasına yönelerek bir anlamda kanıt temelli tarih öğretimini başlatmışlardır (McCully, 2012).

Bununla birlikte, tarihsel kayıtlar sadece olayların listesi ya da yığını değildir. Tarihçilerin bu olaylara ilişkin yorumlarını geliştirdikleri araçlardır. Yorum farklı olduğu için, tek bir tarihsel kayıt yoktur, her biri farklı bir bakış açısıyla anlatılan çeşitli olay anlatımları vardır. Bu nedenle tarih çalışması, değerlerin, tarihsel aktörlerin, onlar hakkında yazan tarihçilerin ve onlar hakkında bilgi edinen öğrencilerin değerlerinin incelenmesiyle yakından bağlantılıdır. Profesyonel tarihçiler, tarihin diğer disiplinlerin öncüsü olduğunu düşünürler. Tarihçiler, ekonomi, siyaset, antropoloji, sosyoloji ve coğrafya alanlarındaki diğer sosyal bilimcilerin kavramlarını sentezleyerek, geçmişin daha bütünlük ve kapsamlı bir yorumunu yaratırlar. Ayrıca, beşerî bilimlerdeki meslektaşlarıyla bir araya gelerek, kahramanları ve kötülerini, alt tabakadan ve yüksek tabakadan olanları, geçmiş günlerin bilgeliğini ve çılgınlıklarını hatırlatan heyecan verici hikayeler dinlemekten çok anlatmayı gelenekselleştirmişlerdir. Tarih giderek artan bir şekilde bilim tarihini de içerir yani keşifleri, yöntemleri, felsefeyi, teknolojiyi ve insan yaşamı üzerindeki etkileri... Sosyal bilimler, beşerî bilimler ve doğa bilimlerinin bu kaynaşması, tarih çalışmasına kapsamını, derinliğini, önemini ve zevkini verir. Tarihsel düşünme eğitimi, geçmişte olduğu kadar günümüzde de değişim ve sürekliliği anlamak için mükemmel bir giriş sağlar (Cooper, 2016). Tarihçilerin anlayışları ve çalışma biçimleri birbirinden farklıdır. Mesleğin mevcut yöntem ve değerlerine bazıları daha sadıktır. Bazıları geçmiş bilimsel amaçlarla, diğerleri siyasi çıkarlar için ve bazıları sadece birilerini eğlendirmek için yeniden inşa etme eğilimindedir. Geçmişin bu teorik ve somut kavramları kapsam ve içerik bakımından büyük bir çeşitlilik gösterir. Geçmişe ilişkin bilgiler ve kazandırılmak istenenler bugün artık farklı ortamlarla bireylere ulaştırılmaktadır. Film TV ve internet, müzeler, anıtlar ve abideler gibi tarihsel bilgi ve kolektif hafızanın eski araçları ile öğretim git gide daha fazla önem kazanmaktadır. Bu olgu yani tarihin farklı kaynaklarla verilmeye çalışılması, “geçmişin” karmaşıklığından ileri gelir. Böyle bir ortamda tarih öğretimi anlayışı da tarihsel olarak değişmeye başlamıştır. 1970’lere kadar sözde “büyük tarihsel gelenek” egemendi. Bu gelenekte, içerik açısından okul tarihi, öğrencilere ortak bir miras veya ortak hafıza aşlamayı amaçlayan toplumların tarihi olarak öğretilmekteydi. Oldukça “etnosentrik” olan bu anlayış zamanla sorgulanmaya başlamıştır. Çünkü eğitsel açıdan tarih dersleri, tarihsel bilginin aktif aktarıcıları